

فساد اداری و تأثیر آن بر توسعه کارآفرینی: شواهدی از مؤسسه جهانی دیده‌بان کارآفرینی

اسماعیل کاکه‌برایی^{۱*}، سهراب دل‌انگیزان^۲، کیومرث سهیلی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت رفتار سازمانی، دانشگاه آزاد، سنندج، ایران

۲. دانشیار گروه اقتصاد، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

۳. دانشیار گروه اقتصاد، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

تاریخ دریافت: (۱۳۹۶/۲/۳۱) تاریخ پذیرش: (۱۳۹۶/۱۰/۱)

Administrative Corruption and its Impact on Entrepreneurship Development: Evidence From Global Entrepreneurship Monitor Institute

Esmail Kakeh baraie^{1*}, Sohrab Delangizan², Kiomars Sohaili³

1. Ph.D Candidate of Organizational Behavior Management, Azad University, Sanandaj, Iran

2. Associate Professor of Economic, Razi University, Kermanshah, Iran

3. Associate Professor of Economic, Razi University, Kermanshah, Iran

Received: ((21May/2017) Accepted: (22/Dec/2017)

Abstract

This research explains the relationship between administrative corruption and entrepreneurship development. The statistical population of the research includes 79 countries selected from GEM members. The type of study is descriptive and data of this research has been gathered from the institute of Transparency International (TI) and the Global Entrepreneurship Development Institute (GEDI) among the Years (2011-2015). The results of the research indicate that whatever the corruption index of countries has been reduced and moves toward cleanness, the amount of the countries' entrepreneurship has been increased and there is a negative and significant relation between the corruption and entrepreneurship.

Keywords

Administrative Corruption, Entrepreneurship, Global Entrepreneurship Development Institute, Transparency International.

چکیده

این پژوهش به تبیین رابطه فساد اداری و توسعه کارآفرینی می‌پردازد. جامعه آماری پژوهش ۷۹ کشور منتخب عضو مؤسسه جهانی دیده‌بان کارآفرینی برای دوره ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ است. نوع مطالعه توصیفی و داده‌های پژوهش از مؤسسه جهانی دیده‌بان کارآفرینی و شفافیت بین‌الملل اخذ شده‌اند. نتایج نشان می‌دهند هرچه شاخص فساد کشورها کاهش پیدا کرده و به سمت پاک‌بودن حرکت می‌کنند بر میزان کارآفرینی کشورها افزوده شده، به طوری که بین فساد و کارآفرینی رابطه‌ای معکوس و معنادار وجود دارد.

واژه‌های کلیدی

فساد اداری، کارآفرینی، مؤسسه جهانی دیده‌بان کارآفرینی، شفافیت بین‌الملل.

مقدمه

فساد پدیده نوینی نیست و رشد، تکوین و توسعه آن قدمتی به اندازه تاریخ اجتماعات انسانی، نهادها و سازمان‌ها دارد. به‌طور کلی، همه اجتماعات دارای سطوح و لایه‌هایی از فساد بوده و هستند. به جرأت می‌توان ادعا کرد که در تاریخ حیات انسانی، نمی‌توان مقطعی را یافت که عاری از فساد اداری باشد (شلیفر و ویشنی^۱، ۱۹۹۳: ۳). فساد اداری، مانند یک خوره تاروپودهای فرهنگی، سیاسی، اقتصادی جامعه را می‌خورد و عملکرد اندام‌های حیاتی را از بین می‌برد (شایبر و انور^۲، ۲۰۰۷: ۷۵۱). بنا به گفته مؤسسه شفافیت بین‌الملل^۳، فساد بزرگ‌ترین چالش جهان معاصر است (آنتوناکاس و همکاران^۴، ۲۰۱۴: ۴۹۵). فساد عملکرد دولت را تضعیف می‌کند و اساساً خط-مشی‌های دولتی را تغییر و منجر به انحراف در تخصیص منابع، نابرابری در فرصت‌ها، آسیب‌رساندن به بخش‌های دولتی و خصوصی و مخصوصاً به فقرا لطمه می‌زند (آمونسن^۵، ۱۹۹۹: ۱؛ مو، ۲۰۰۱: ۶۷). علاوه بر این فساد سبب ایجاد شکاف بیشتر بین ثروتمندان و فقرا شده و تمامی مشوق‌های لازم برای نوآوری را از بین می‌برد (هاسابلا^۶، ۲۰۱۷: ۵۸-۵۹). تحقیقات نشان می‌دهد مبارزه عمومی برای بالابردن آگاهی، اصلاحات نهادی و حقوقی و بهبود مدیریت دولتی روبه رشد است (شفافیت بین‌الملل^۷، ۲۰۰۹). از سوی دیگر کارآفرینی امروزه یکی از محورهای زیربنایی مورد تأکید در رشد اقتصادی، افزایش سطح بهره‌وری و افزایش سطح اشتغال است (آلبولسکیو و همکاران^۸، ۲۰۱۶: ۲۴۶؛ کاستانو^۹ و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۴۹۶؛ می‌نتی^{۱۰}، ۲۰۰۸: ۷۷۹). براساس نظر شوومپتر^{۱۱} (۱۹۳۴)، کارآفرینان عامل ایجاد شوک در چرخه اقتصادی از طریق پیروسی نوآوری هستند (اوربانو و آپاریکو^{۱۲}، ۲۰۱۵: ۳۴). در اولین برخوردهای حوزه اثر فساد بر کارآفرینی و توسعه، اعتقاد بر این است که وجود فساد اداری منجر به عدم کارایی در تخصیص منابع شده و توسعه اقتصادی را اگر غیرممکن نسازد، بسیار مشکل خواهد ساخت (آنوخین و

شوارتز^{۱۳}، ۲۰۰۹: ۴۶۹؛ آتانسولی و گوجارد، ۲۰۱۵: ۱۰۱۴). فساد اداری می‌تواند با حفظ وضعیت موجود، مانع از تغییر و نوآوری در خرده نظام‌های مختلف یک کشور گردد (آتانسولی و گوجارد، ۲۰۱۵: ۱۰۱۵). فساد اقتصادی بوروکراتیک با جذب بخشی از درآمدهای تولید، باعث کاهش سودآوری شرکت‌ها و مؤسسات مختلف شده و این مسئله به نوبه خود موجب عدم اطمینان (موکان^{۱۴}، ۲۰۰۸: ۴۹۳)، و لذا تضعیف کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینان هم می‌شود. با توجه به اشکال خاص مدیریت، تأثیر فساد بر مدیریت فرایند تولید، مدیریت منابع انسانی و روند تصمیم‌گیری داخلی گسترش می‌یابد. از طرف دیگر، فساد اداری در افزایش انحصار و تأیید قدرت انحصاری مؤثر است و این امر مانعی بزرگ بر سر راه نوآوری و کار-آفرینی به‌شمار می‌آید. کارآفرینی یکی از شاخص‌های اساسی رشد و توسعه کشورها و سبب طراحی خط‌مشی‌های کارا و اثربخش است (آتانسولی و گوجارد، ۲۰۱۵: ۱۰۱۶). نیل به کارآفرینی مستلزم داشتن ویژگی‌های شخصیتی مانند توفیق طلبی، ریسک‌پذیری، مخاطره‌جویی، برون‌گرایی و خلاقیت در جامعه است. تحقق این ابعاد نیازمند وجود بستر مناسبی در نظام اداری می‌باشد.

با وجود تأکید بر فسادزدایی از عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی، متأسفانه مطالعات کافی در حوزه رابطه کارآفرینی و فساد اداری وجود ندارد. عرصه ضعیف مطالعات این حوزه به قدری است که نمی‌توان به صورت قاطع رابطه مشخصی را بین گسترش فساد اداری و توسعه کارآفرینی بیان کرد. مشاهدات غیردقیق نشان می‌دهند که هرچند در کشورهای پیشرفته شفافیت موجود در اقتصاد زمینه شکل‌گیری هرگونه فساد را به شدت محدود ساخته و بروز فساد اداری از طریق ایجاد انحراف در منابع و بالابردن هزینه‌های تمام شده تولید کالاها و خدمات، می‌تواند به عرصه‌های کارآفرینی و توسعه آن خسارت وارد نماید، ولی در کشورهای درحال توسعه که شفافیت کافی در اقتصاد وجود ندارد و دولت‌ها نقش توسعه‌خواهی خود را با ابهامات بزرگی به ظهور می‌رسانند، حداقل فعالیت‌های کارآفرینانه نیز بدون وجود هزینه‌های گشایش‌دهنده کارها امکان‌پذیر نیست، و لذا اخذ مجوزها و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه با فساد اداری همسویی نشان می‌دهند. این همسویی یا ناهمسویی البته با توجه به وجود ابعاد متفاوت و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده متغیر کارآفرینی

1. Shleifer & Vishny
2. Shabbir & Anwar
3. Transparency International
4. Antonakas & et al.
5. Amundsen & Mo
6. Hassaballa
7. Transparency International
8. Albulescu & et al.
9. Castaño & et al.
10. Minniti
11. Schumpeter
12. Urbano & Aparicio

13. Anokhin & Schulze. Athanasouli & Goujard

14. Mocan

زمینه نظری پژوهش

فساد و هزینه‌های آن

سازمان‌های مختلف بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول (IMF) و بانک جهانی در حال ترویج کمپین مبارزه با فساد هستند (آکرم، ۱۹۹۷: ۱۰۲). همچنین نهادهای مختلف، از جمله شفافیت بین‌الملل (TI) و بانک جهانی به تولید اطلاعات درباره ادراک فساد می‌پردازند. یک اتفاق نظر وجود دارد که هزینه (محسوس و نامحسوس) فساد برای جامعه ممکن است فوق‌العاده بالا باشد. برای مثال، هزینه‌های ملموس شامل، ناکارآمدی اداری و سرمایه‌گذاری تبعیض‌آمیز است. پژوهش‌های تانزی و داودی^۱ (۱۹۹۷) شواهدی را نشان می‌دهد که فساد مقامات دولتی احتمالاً سبب هدایت سرمایه‌گذاری دولتی در پروژه‌های بزرگ، با هزینه‌های بیشتر در مکان‌های غیربهره‌مند می‌شود. خیلی از هزینه‌های وجود فساد اداری برای جامعه به صورت مستقیم ملموس نیستند. هزینه‌های ناملموس به‌عنوان مثال شامل، از دست رفتن اعتماد به دموکراسی در رهبران و در بدنه دولت خواهد شد (هاسک و همکاران^۲، ۲۰۱۴: ۲۵۶). پرداخت رشوه به بروکرات‌های فاسد دولت برای به دست آوردن "حمایت" می‌تواند انجام کسب‌وکارها را با هزینه‌های بالاتر و در کنار اطمینان کمتر به نتایج مثبت آنها همراه سازد (وی^۳، ۱۹۹۷: ۲). گسترش فساد اداری در یک کشور نیازمند آن است که شرکت و یا کارآفرینان، همواره منابعی را برای مدیریت رشوه اختصاص دهند. درحالی‌که این منابع می‌توانست در جای دیگری که سودآوری بیشتری داشت سرمایه‌گذاری شود. علاوه بر این، از آنجا که رشوه‌خواری غیرقانونی است، سرمایه‌گذاران بالقوه نمی‌توانند مطمئن باشند که وعده‌های دولت عملی خواهد شد و یا ممکن است نگران آن باشند که انجام کسب‌وکار در چنین کشوری به شهرت آنان آسیب برساند. این بدان معنی است که فساد می‌تواند سودآوری مورد انتظار در سرمایه‌گذاری پروژه‌ها (از جمله کارآفرینی) را کاهش داده و بنابراین ممکن است کل سرمایه‌گذاری و کارآفرینی در چنین کشوری را کاهش دهد (اونیملیچ^۴ و همکاران، ۲۰۱۱: ۳-۴). در شکل زیر می‌توان برخی از اثرات و هزینه‌های ملموس و ناملموس گسترش فساد اداری را مدل‌سازی کرد:

(توانایی کارآفرینی، نگرش کارآفرینی، آرمان کارآفرینی، ارکان کارآفرینی، ارکان نگرش کارآفرینی و ارکان آرمان کارآفرینی) می‌تواند پیچیدگی خاص خود را داشته باشد. با این توضیح می‌توان گفت رابطه بین متغیر فساد اداری با هریک از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده متغیر کارآفرینی می‌تواند رابطه‌ای همسو، غیرهمسو و یا کلاً بی‌ارتباط باشد.

این زمینه ابهام‌آلود لازم است تا با انجام مطالعات پژوهش‌های مناسب و مستقل مورد بررسی قرار گیرد. مطالعه حاضر به منظور ورود به این عرصه سازماندهی شده است. هدف از انجام این مطالعه بررسی رابطه بین فساد اداری و کارآفرینی است. و به آزمون فرضیات زیر می‌پردازد:

فرضیه اصلی پژوهش

۱: بین فساد اداری و کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

فرضیات فرعی پژوهش

۱: بین فساد اداری و توانایی کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

۲: بین فساد اداری و نگرش کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

۳: بین فساد اداری و آرمان کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

۴: بین فساد اداری و ارکان توانایی کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

۵: بین فساد اداری و ارکان نگرش کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

۶: بین فساد اداری و ارکان آرمان کارآفرینی ارتباط معنادار وجود دارد.

در ادامه ابتدا زمینه نظری موضوع مورد بحث قرار خواهد گرفت. از آنجا که کارهای جدی مستقیم و مستقلی در این حوزه صورت نگرفته، لذا تنها اشاره به حوزه‌های نظری پراکنده در مطالعات مرتبط و ایجاد پس زمینه ذهنی رابطه بین این دو متغیر و اجزای آنها در این قسمت دنبال خواهد شد. در قسمت سوم روش‌شناسی مطالعه شامل معرفی متغیرها، جامعه آماری و ابزارهای آماری معرفی خواهند شد. در قسمت چهارم یافته‌های پژوهش به همراه تشریح و تحلیل نتایج ارائه شده و در قسمت پنجم مطالعه نیز نتیجه‌گیری ارائه خواهد شد.

1. Ackerman
2. Tanzi & Davoodi
3. Hacek & et al.
4. Wei
5. Avnimelech & et al.

کاهش سرعت انجام فرایندهای مرسوم اداری	هزینه‌های پنهان و ناملموس	فساد اداری	هزینه‌های آشکار و ملموس	افزایش هزینه‌های مبادله و حقوق مالکیت
ناکارآمدی اداری				کاهش اطمینان به انجام فعالیت‌ها
کاهش اعتماد به دموکراسی				افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری

شکل ۱. برخی از هزینه‌های ملموس و ناملموس فساد اداری

سیلوستر^۴، ۲۰۱۰: ۳؛ تانزی و داودی، ۲۰۰۰: ۹۱؛ وی، ۱۹۹۷: ۷) این رویکرد به فساد با عنوان (دست‌درازی = Grabbing) hand مطرح شده، نشأت گرفته از تئوری جستجوی رانت است و مطرح می‌کند که تأثیرات منفی رانت‌جویی بر توسعه اقتصادی نه تنها سبب افزایش هزینه‌های مبادله و انحراف منابع می‌شود، بلکه به‌عنوان عاملی غیرمولد باعث اتلاف منابع خواهد شد (چانگ و هاو^۵، ۲۰۱۷: ۵۰۱). در این بین، ماهیت و فرایند کارآفرینی که متغیری مهم و البته ترکیبی از چندین مؤلفه است، به‌شدت تحت تأثیر فساد اداری قرار می‌گیرد.

مفهوم کارآفرینی و ابعاد آن

درباره تعریف کارآفرینی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد و درک کامل مفهوم و موضوع "کارآفرینی" نیازمند اطلاع از دیدگاه‌های بین‌رشته‌ای می‌باشد. کارآفرینی برحسب ماهیت خود و توجه محققان رشته‌های مختلف از نظر اقتصاد، روانشناسی، جامعه‌شناسی، صنعت و حتی تاریخی تعریف شده است. کارآفرینی از کلمه فرانسوی "Entrepreneurs" به معنای "متعهدشدن" نشأت گرفته است. کارآفرینی اولین بار مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفت و تمامی مکاتب اقتصادی از قرن ۱۶ میلادی تاکنون به‌نحوی کارآفرینی را در نظریه‌های اقتصادی خویش تشریح نموده‌اند.

هووارد استیونسن فرایند کارآفرینی را برابر با سه تعریف زیر می‌داند: ۱. کارآفرینی فرایند ایجاد تغییرات است؛ ۲. فرایند کارآفرینی انجام‌دادن هر چیزی با تأثیر بیشتر؛ ۳. کارآفرینی پیگیری فرصت‌ها فراتر از منابع تحت کنترل فعلی شما است. به نظر کائو (۱۹۹۳) کارآفرینی فرایند ایجاد تغییرات و انجام

رویکردهای به فساد اداری

اولین رویکرد به فساد تا حدودی مثبت است هرچند امروزه کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. براساس این رویکرد از نظر تئوری، فساد همواره پدیده‌ای ناپسند و مذموم نبوده است؛ چنانکه ساموئل هانگینتن (۱۹۶۸) نه تنها آن را آفت توسعه نمی‌دانست، بلکه همچون روغنی برای چرخ‌دنده‌های آن ضروری به‌شمار می‌آورد (اکرم^۱، ۱۹۹۹: ۹؛ بارژان، ۱۹۹۷: ۱۳۲۲؛ مو، ۲۰۰۱: ۶۷). رفتار فساد گونه به‌خودی‌خود باعث تحمیل هزینه‌های اجتماعی نمی‌شود زیرا صرفاً باعث انتقال وجه از رشوه‌دهندگان به بروکرات‌ها (کارکنان دولت) می‌گردد (آتانسولی و گوجارد، ۲۰۱۵: ۱۰۱۴). علاوه بر این، فساد می‌تواند هزینه‌های مداخله دولت را از طریق هدایت منابع به سمت اشخاصی که پیشنهاد بهتری را ارائه می‌دهند کاهش دهد. این رویکرد به فساد اداری به نام (دست کمک = Helping hand) (بخوانید هزینه گشایش) شناخته شده است. بدین معنی است که فساد اداری می‌تواند حرکت چرخ‌های اقتصاد و تجارت را تسهیل کند. بنابراین موجب کاهش هزینه‌های مبادله و هزینه‌های تجهیز سرمایه می‌گردد (جی.اس.نای^۲، ۱۹۶۷: ۴۲۰). این رویکرد مثبت به فساد اداری، حمایت تجربی اندکی را به دست آورده است و دیگر چندان مورد پذیرش نیست. با این حال، ایده کلی که داده‌های تجربی زیادی آن را تأیید کرده، این است که فساد، مانعی برای توسعه اقتصادی محسوب می‌شود زیرا مانعی برای سرمایه‌گذاری خارجی (جین و همکاران^۳، ۲۰۱۷: ۲۴)، کمک‌های خارجی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، مالیات ستانی، کارآفرینی، برنامه‌ریزی است (آشویتس و

4. Assiotis & Sylwester
5. Chang & Hao

1. Ackerman. Bardhan. Mo
2. Nye
3. Jain & et al.

بیش از کشورهای توسعه‌یافته مشاهده شده است. دلیل این است که در این کشورها به دلیل محدودیت منابع مالی، عدم نظارت کافی از سوی نهادهای ذی‌ربط، حقوق کم مستخدمان دولت (اولکن و پانده، ۲۰۱۲: ۴۸۳)، بازار انحصاری شرکت‌های داخلی و نبود رقابت با شرکت‌های خارجی، منابع زیاد مواد خام (ادس و دی تالا، ۱۹۹۹: ۹۸۳)، هنجارهای فرهنگی و اجتماعی رایج در جامعه (تریزمان، ۲۰۰۰: ۳۹۳)، حاکمیت ضعیف همراه با عدم شفافیت و پاسخ‌گویی (موگلینسکی و همکاران، ۲۰۰۷: ۳۵۲)، دخالت دولت در انتقال منابع از یک گروه به گروه دیگر (آکومبگلو و وردیر، ۲۰۰۰: ۱۹۵) سبب ایجاد رانت برای بوروکرات‌ها، تخصیص نامناسب منابع و افزایش اندازه بوروکراسی شود. در نتیجه این احتمال بیشتر وجود دارد که عامه مردم اعتماد خود را به سیستم دولت به‌عنوان یک کل از دست داده و این عدم اعتماد به‌طور قابل‌توجهی سبب افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری برای بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در داخل کشور شده و در نتیجه مانع کارآفرینی است. برعکس با توجه به اینکه در کشورهای توسعه‌یافته، فساد کمی وجود داشته و کنترل شدیدی بر آن اعمال می‌شود، اعتماد دوطرفه بین سرمایه‌گذاران و دولت به نظر می‌رسد انگیزه را برای توسعه فعالیت‌های اقتصادی و بالطبع کارآفرینی ایجاد کند و از آنجا که طرفین تمایل به اشتراک گذاشتن ارزش‌های مشابه دارند، کانال‌های ارتباطی بین آنها کارآمد بوده و سبب تسهیل در کاهش هزینه‌ها و تسهیل سرمایه‌گذاری و ایجاد سطوح بالاتری در فعالیت‌های نوآورانه و کارآفرینی می‌شود.

براساس گزارش‌های ارائه شده از سوی مجمع جهانی اقتصاد و بنیاد هریتج که به ترتیب گزارشی از میزان رشد اقتصادی و میزان آزادی اقتصادی (تجاری) کشورها ارائه می‌دهند، می‌توان استنباط کرد که کشورهایی که از رشد اقتصادی و آزادی تجاری بالایی برخوردارند، فساد کمتری را دارا بوده و برعکس کشورها دارای رشد اقتصادی و آزادی تجاری پایین، دارای فساد بیشتری هستند. این مطلب مؤید این است که رشد اقتصادی و آزادی تجاری بالا می‌تواند در صورت وجود فساد اداری پایین منجر به افزایش کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه شود و عکس. نمودار شماره (۱) شاخص‌های فساد اداری، کارآفرینی، رقابت جهانی و آزادی تجارت را برای سال‌های (۲۰۱۱-۲۰۱۵) در بین ۷۹ کشور جامعه آماری تحقیق نشان می‌دهد.

کارهای مختلف و در نتیجه ایجاد ثروت برای فرد و افزودن ارزش به جامعه است (کائو، ۱۹۹۳: ۶۹). ریچارد کانتیلون (۱۷۳۰) کارآفرینی را خوداشتغالی با بازده نامشخص تعریف می‌کند.

ژوزف شومپیتر (۱۹۳۴): کارآفرین فردی است که ترکیبات جدیدی را تولید و ایجاد می‌کند و کارآفرینی عبارت است از: عرضه کالایی جدید، روشی جدید در فرایند تولید، ایجاد بازاری جدید، یافتن منابع جدید و ایجاد هرگونه تشکیلات جدید در کسب‌وکار. همچنین شومپیتر فرایند کارآفرینی را تغییرات ساختاری رادیکال و رشد از طریق تخریب خلاق توصیف می‌کند (کامینگ و جان، ۲۰۱۴: ۱۶۹). هاروی لیبستین (۱۹۷۰) کارآفرینی را کاهش ناکارآمدی سازمانی و در همان زمان حرکت اصلاحی آنتروپی سازمانی تعریف می‌کند. فهرستی از شاخص‌هایی که شاخص کارآفرینی و توسعه جهانی را می‌سازند در جدول زیر ارائه شده است:

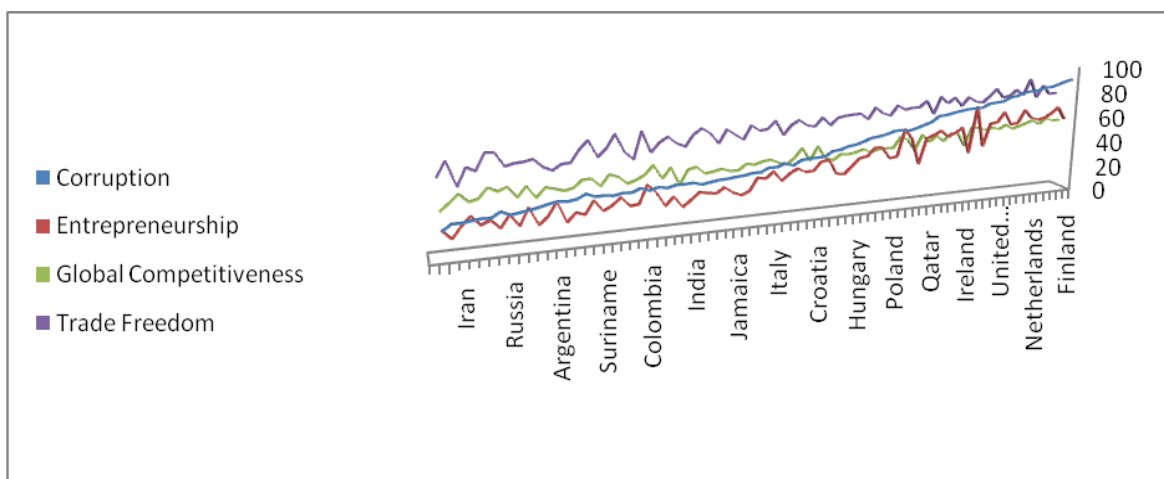
جدول ۱. ارکان کارآفرینی

شاخص‌های نگرش کارآفرینی		
مهارت راه	رقابت	پذیرش شبکه‌سازی
اندازی	ریسک	فرهنگی
شاخص‌های آرمان‌های کارآفرینی		
نوآوری	نوآوری	جهانی‌ساز
تولید	فرایند	ی
مخاطره	رشد بالا	سرمایه
شاخص‌های توانایی کارآفرینی		
راه‌اندازی فرصت	جذب تکنولوژی	سرمایه انسانی
	ادراک فرصت	

رابطه فساد با کارآفرینی

برای بررسی رابطه فساد با کارآفرینی دو رویکرد وجود دارد. رویکرد نخست رویکرد تبیینی است که تشریح نحوه اثر و ابعاد ارتباطی بین دو متغیر فساد و کارآفرینی است و این حوزه را به صورت نظری تبیین می‌کند. رویکرد دوم نیز رویکرد سیاست‌گذاری است که در آن به سمت انتخاب سیاست‌هایی حرکت می‌شود که در نتیجه این سیاست‌ها اقتصاد کشور به سمت فساد کمتر و کارآفرینی بیشتر هدایت گردد.

در هزاره جدید پدیده فساد اداری در تمام کشورها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موانع پیشرفت جوامع مطرح شده است. فساد در کشورهای توسعه‌نیافته و در حال توسعه اغلب

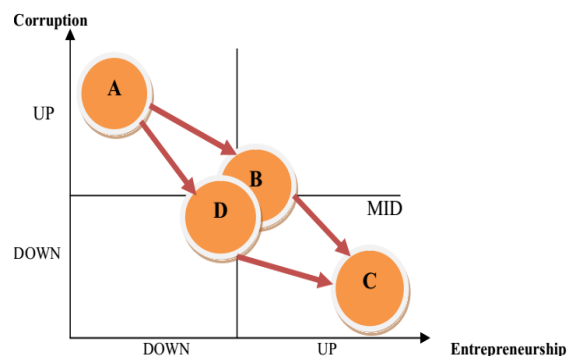
نمودار ۱. نمایش کشورها براساس رتبه فساد، کارآفرینی، آزادی اقتصادی، رشد اقتصادی
 مأخذ. TI, GEDI, WEF, Heritage Foundation.

توجه به جریان‌های حرکت در شکل بالا مسیرهای قابل انتخاب و استراتژی‌های حرکت از دوگانه نامطلوب (فساد بالا و کارآفرینی پایین) در ناحیه (A) را به دوگانه مطلوب (فساد پایین و کارآفرینی بالا) (C) نشان می‌دهد. رویکرد سیاست‌گذاری به موضوع فساد و کارآفرینی فرایندی نتیجه‌گراست که در نتیجه انتخاب هر یک از استراتژی‌های ممکن باید طی زمان مشخصی وضعیت مطلوب قابل دسترس باشد. انتخاب نوع استراتژی به ماهیت و قابلیت‌های دولت و حاکمیت کشور بازمی‌گردد و نمی‌توان فرایند و نتیجه یکسانی را در همه کشورها انتظار داشت، اما موفقیت کشورها به‌رحال در دسترسی به وضعیت مطلوب تعبیر می‌گردد.

در مروری از اندک مطالعات صورت گرفته در این حوزه: یلنا پاپوا و ناتالی پودول یاکینا^۱ (۲۰۱۳) به این نتیجه رسیدند که فساد به‌عنوان یک عامل، تأثیر جدی بر هر دو شاخص‌های اجتماعی و سطح رشد اقتصادی دارد. گیل اونیمیلیج و همکاران (۲۰۱۱) دریافتند که فساد اداری تأثیر منفی شدیدی بر کارآفرینی دارد.

اونیمیلیج و همکاران (۲۰۱۳) طی پژوهشی دیگر دریافتند که کشورهای با سطوح فساد بالا با کارآفرینی پایین مواجه بوده و این تأثیر در کشورهای توسعه‌یافته بیشتر از کشورهای در حال توسعه است. اندرسون^۲ (۲۰۱۵) طی پژوهشی نشان می‌دهد که برخی از انواع فساد تأثیر منفی بیشتر بر جنبه‌های خاص از توسعه اقتصادی (کارآفرینی) دارد.

رویکرد سیاست‌گذاری به موضوع فساد و کارآفرینی براساس خاستگاه اجتماعی این موضوعات، به سمت فساد کمتر و کارآفرینی بیشتر است. بدین منظور می‌توان همواره به سمت سیاست‌هایی حرکت کرد که از یک سو شفافیت بیشتر را در اقتصاد ترویج دهند و از این طریق توزیع فرصت‌های اقتصادی شامل فرصت‌ها، مجوزها و تولید و انتشار اطلاعات صحیح و به‌هنگام را به صورت کارآمدتری به انجام برسانند؛ این موضوع باعث می‌شود تا بخش قابل‌توجهی از رانت‌های دسترسی به این موضوعات برداشته شوند؛ و از سوی دیگر با کاهش مراحل و افزایش سرعت انجام فعالیت‌های اداری و امکان بالاتر و سریع‌تر دسترسی به منابع تأمین مالی و بهره‌برداری از فرصت‌های سرمایه‌گذاری، به سمت توسعه کارآفرینی و رشد اقتصادی بیشتر حرکت کرد. نمودار زیر این نحوه نگاه را به موضوع سیاست‌گذاری دوگانه فساد اداری و کارآفرینی به نمایش می‌گذارد.

نمودار ۲. حرکت از نواحی کارآفرینی پایین و فساد بالا به سمت فساد پایین و کارآفرینی بالا

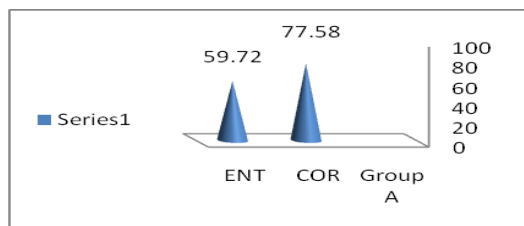
1. Yelena Popova & Nataly Podolyakina,
 2. Anderson

روش پژوهش، جامعه آماری و مآخذ داده‌ها

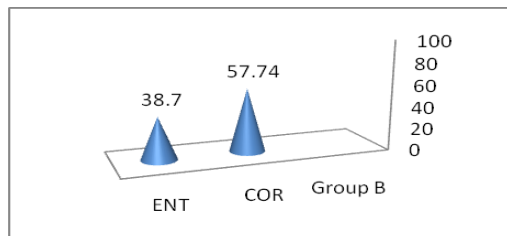
با توجه به ماهیت، پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش ۷۹ کشور عضو مؤسسه دیده‌بان کارآفرینی است. داده‌های مربوط به شاخص فساد و کارآفرینی این کشورها در بین سال‌های ۲۰۱۱ الی ۲۰۱۵ نیز از مؤسسه شفافیت بین‌الملل (TI)^۴ و مؤسسه بین‌المللی توسعه کارآفرینی (GEDI)^۵ جمع‌آوری شده است.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش از نمودار و جدول در بخش آمار توصیفی استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی برای آزمون فرضیات پژوهش، آزمون رگرسیون خطی ساده مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نمودار ۴. میانگین رتبه گروه (A)

نمودار ۵. میانگین رتبه گروه (B&D)

نمودارهای بالا میانگین شاخص فساد و کارآفرینی در کشورها است که نشان‌دهنده فساد بالا و کارآفرینی پایین در کشورهای گروه (C)، فساد و کارآفرینی متوسط در گروه (B&D) و نهایتاً فساد پایین و کارآفرینی بالا در کشورهای گروه (A) است. شاخص فساد از صفر (فاسدترین) تا ده (پاک‌ترین) از طریق مؤسسه شفافیت بین‌الملل و شاخص کارآفرینی از صفر تا ده به ترتیب از کمترین تا بیشترین مقدار کارآفرینی، هر ساله از طریق مؤسسه توسعه کارآفرینی ارائه می‌شود.

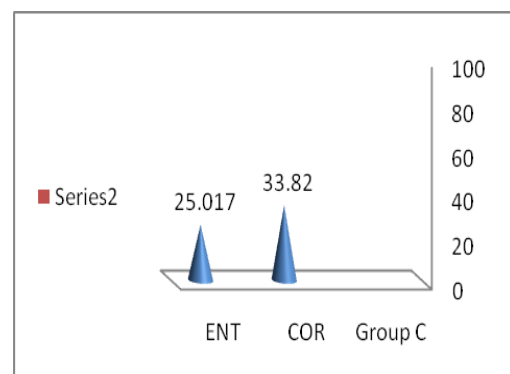
راتبک ژوماشف^۱ (۲۰۱۴) دریافت زمانی که اندازه واقعی دولت بالاتر از سطح مطلوب است، فساد اقتصادی سبب کارایی اقتصادی می‌شود. وی همچنین نشان می‌دهد که بروز فساد اداری توسعه اقتصادی را کاهش می‌دهد. کاودراگو^۲ (۲۰۱۷) در پژوهش خود بیان می‌کند که فساد، کیفیت حکمرانی، کیفیت قانون‌گذاری و نرخ بیکاری، عوامل تعیین‌کننده اصلی اندازه اقتصاد غیررسمی بوده و به‌طور خاص، مشخص می‌کند که سطح بالایی از فساد و قوانین ضعیف سازمانی موجب افزایش اقتصاد غیررسمی می‌شود. جین و همکاران^۳ (۲۰۱۷) معتقدند که فساد تأثیر مهمی بر بازار مالی کشورها از طریق تأثیر نامطلوب بر سرمایه‌گذاری خارجی (FPI) دارد.

مرور این چند مطالعه تجربی صورت گرفته نشان می‌دهد که نتایج اخذ شده کم اعتبار بوده، به حد کافی اجزای موضوع را باز نکرده و البته در مواردی تناقض با یکدیگر هستند. لذا انجام یک مطالعه مستقل با ابعاد جزئی‌تر از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده متغیر کارآفرینی و در دامنه گسترده‌تری از کشورها می‌تواند مفید واقع گردد.

روش‌شناسی پژوهش

متغیرها و مدل مفهومی پژوهش

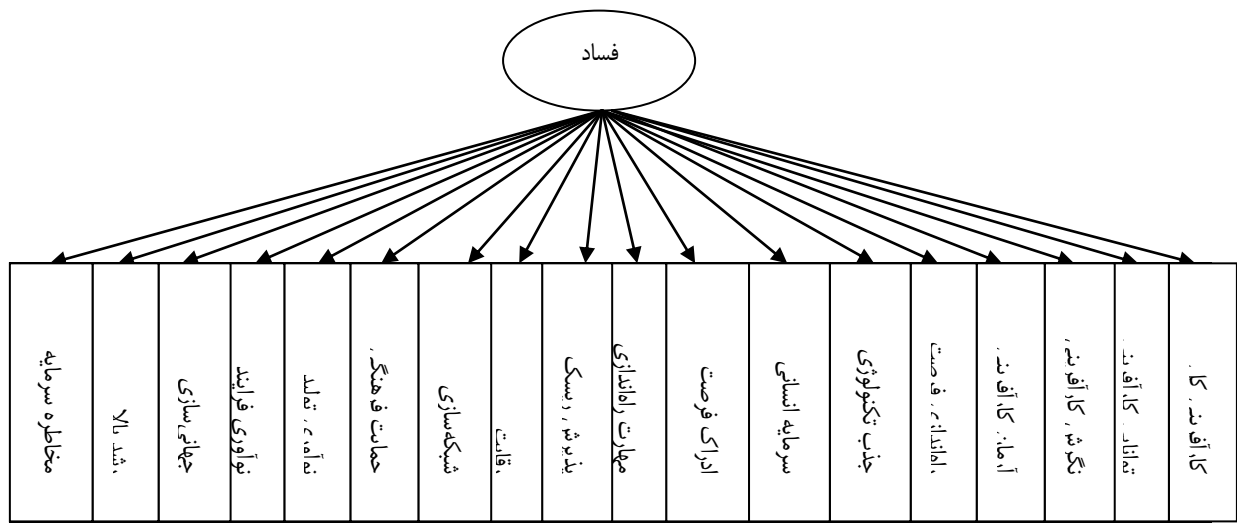
با در نظر گرفتن ادبیات موضوعی تحقیق و زیر شاخص‌های تشکیل‌دهنده شاخص اصلی فساد و کارآفرینی، مدل اولیه مفهومی نظری تحقیق به شکل نمودار زیر مفروض خواهد بود:

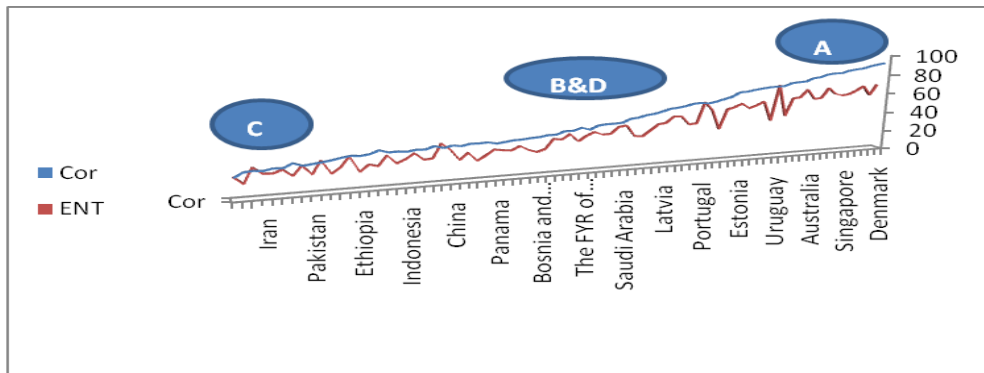
نمودار ۳. میانگین رتبه گروه (C) مآخذ: TI, GEDI

4. Transparency International
5. Global Entrepreneurship Development Institute

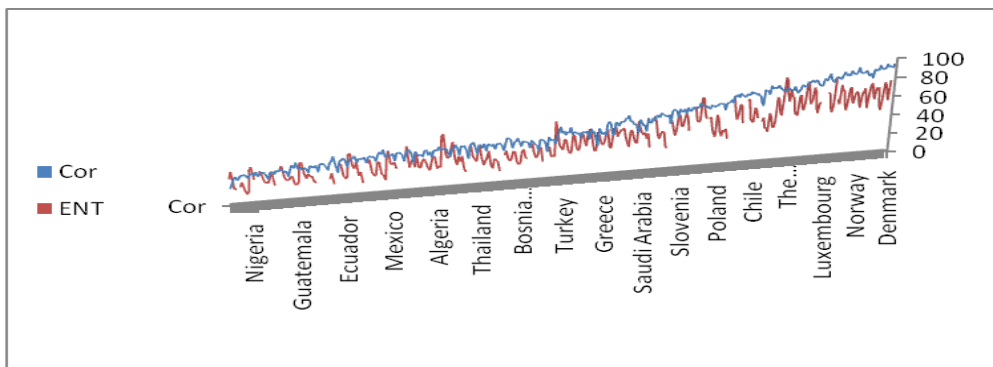
1. Ratbek Dzhumashev
2. Ouédraogo
3. Jain & et al.

مدل مفهومی پژوهش

نمودار ۶. توزیع کشورها براساس میانگین رتبه ۵ ساله فساد و کارآفرینی

نمودار ۷. توزیع کشورها براساس رتبه سالانه فساد و کارآفرینی

مأخذ: TI, GEDI.

آمار استنباطی

به‌منظور بررسی فرضیات پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی استفاده شده است.

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها مشاهده می‌شود که با کاهش فساد بر میزان کارآفرینی کشورها افزوده شده و بالعکس با افزایش فساد از میزان کارآفرینی کاسته می‌شود.

جدول ۲. همبستگی بین متغیرها

		Corruption	ENT	ABT	Comp	Hu Ca	Tech Ab	Opp St	ATT	Ri Ca		
Corruption	Pearson Correlation	1	.848**	.836**	.746**	.643**	.705**	.743**	.815**	.598**		
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000		
	N	395	354	354	354	354	354	354	354	354		
		Corruption	Inter	Hi Gr	Proc In	Prod In	ASP	Cul Sup	Net	St Sk	Ri Ac	Opp Per
Corruption	Pearson Correlation	1	.662**	.424**	.581**	.611**	.743**	.883**	.676**	.419**	.754**	.230**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	395	354	354	354	354	354	354	354	354	354	354

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

مأخذ. یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی و وابسته با متغیر مستقل فساد در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. (P<0.01)

جدول ۳. نتایج آزمون فرضیات پژوهش

Variable	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	F Change	df2	df1	Sig. F Change	Standardized Coefficients Beta
ABT	.836 ^a	.698	.698	10.2189	.698	815.409	1	352	.000	.836
ATT	.815 ^a	.665	.664	9.6625	.665	697.832	1	352	.000	.815
ASP	.743 ^a	.552	.551	13.1009	.552	433.501	1	352	.000	.743
Opp St	.743 ^a	.552	.550	16.4195	.552	433.166	1	352	.000	.743
TechAb	.705 ^a	.498	.496	19.6283	.498	348.781	1	352	.000	.705
Hu Ca	.643 ^a	.413	.412	19.8197	.413	248.099	1	352	.000	.643
Opp Per	.230 ^a	.053	.050	25.0961	.053	19.668	1	352	.000	.230
St Sk	.419 ^a	.176	.173	21.9442	.176	75.034	1	352	.000	.419
Ri Ac	.754 ^a	.568	.567	16.0076	.568	463.272	1	352	.000	.754
Comp	.746 ^a	.557	.556	14.6267	.557	442.675	1	352	.000	.746
Net	.676 ^a	.457	.455	18.5272	.457	296.215	1	352	.000	.676
Cul Sup	.883 ^a	.780	.779	11.0102	.780	1246.002	1	352	.000	.883
Prod In	.611 ^a	.374	.372	21.0805	.374	210.113	1	352	.000	.611
Proc In	.581 ^a	.338	.336	22.3123	.338	179.362	1	352	.000	.581
Inter	.662 ^a	.438	.436	21.1068	.438	274.181	1	352	.000	.662
Hi Gr	.424 ^a	.180	.177	22.9449	.180	77.093	1	352	.000	.424
Ri Ca	.598 ^a	.357	.356	22.7400	.357	195.853	1	352	.000	.598
ENT	.848 ^a	.719	.718	9.1219	.719	901.159	1	352	.000	.848

a. Predictors: (Constant), Corruption

b. Dependent Variable: ABT, ATT, ASP, Opp St, Ab Tech, Hu Ca, Opp Per, St Sk, Ri Ac, Comp, Net, Cul Sup, Prod In, Proc In, Inter, Hi Gr, Ri Ca, ENT

مأخذ. یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول شماره (۳)، مقدار R2 نشان می‌دهد که چه مقدار از متغیرهای وابسته کارآفرینی به وسیله متغیر مستقل فساد توضیح داده شده، که در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۴. نتایج فرضیات

Variable	ABT	ATT	ASP	Opp St	Tech Ab	HU Ca	Opp PER	St Sk	Ri Ac	Comp	Net	Cul Sup	Prod In	Proc In	Inter	Hi Gr	Ri Ca	ENT
R ²	.698	.664	.551	.550	.496	.412	.050	.173	.567	.556	.455	.779	.372	.336	.436	.177	.356	.718

می‌شود. در این میان اگر کسی به فکر ایجاد کسب‌وکار نوآورانه باشد، از یکسو باید بار عدم‌اطمینان آینده نامشخص ایده و از سوی دیگر ریسک عدم‌اتکا به نهادهای دولتی را بر عهده بگیرد. محققان حوزه کارآفرینی استدلال می‌کنند که اعتماد بین فردی به‌تنهایی، به‌ندرت می‌تواند زمینه‌ساز رشد بالا و موفقیت یک کسب‌وکار جدید شود چراکه اعتماد بین فردی دسترسی به بازارهای کوچک و محلی را فراهم می‌آورد و کمکی به ورود به بازارهای بزرگ‌تر و بین‌المللی نمی‌کند. فساد اداری از طرف دیگر می‌تواند موجب دل‌سردی کارآفرینان دارای پتانسیل و صاحب ایده شود، چراکه آنها در اغلب موارد، به نسبت شرکت‌های بزرگ، دارای ارتباط گسترده و مستحکم با صاحبان قدرت نیستند؛ بنابراین کارآفرینان در صورت تمرکز بر ساختن ارتباط قوی با صاحبان قدرت و دولت‌مردان و به سبب منابع محدود، ممکن است از توجه به نوآوری و طراحی محصولات جدید باز بمانند. چه‌بسا با توجه به «تئوری بازی» در فضای کسب‌وکار چنین جامعه‌ای، کارآفرینان پس از مدتی فعالیت به این نتیجه برسند که رابطه با دولت‌مردان و نهادهای تصمیم‌ساز بیش از رقابتی‌بودن ایده سبب موفقیت کسب‌وکار می‌شود. به‌این‌ترتیب آنها ممکن است منابع خود را صرف ساختن رابطه با دولت‌مردان و استفاده از این رابطه کنند. به‌طورکلی فساد اداری را می‌توان به‌مثابه «هزینه‌ای» (مانند مالیات) توصیف کرد که بر کارآفرینان تحمیل می‌شود؛ بنابراین کارآفرینان، به‌علت‌نداشتن تجربه کسب‌وکار و روابط با صاحبان قدرت، از وجود فساد در جامعه متضرر می‌شوند. در حقیقت فساد می‌تواند سود حاصله از معرفی موفق ایده‌های نوآورانه را کاهش دهد و کارآفرینان نتوانند از مواهب ایده‌های خود بهره‌درستی ببرند. این مسئله در نهایت می‌تواند بر ایجاد کسب‌وکارهای نوآور در جامعه تأثیر منفی داشته باشد. با توجه به نظریه بامول (۱۹۹۰) می‌توان استدلال کرد که ارتباط مستقیمی بین محیط فاسد در یک کشور خاص برای محدودکردن کارآفرینی مولد وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر، سطح بالای فساد در یک کشور خاص، میزان بازدهی کارآفرینی مولد را نسبت به رانت‌خواران به‌واسطه فعالیت‌های غیرمولد کاهش می‌دهد. بنابراین، انتظار می‌رود که کشورهایی با سطح بالای فساد معمولاً با سطح پایین کارآفرینی مولد مواجه خواهند شد. علاوه‌بر این، نتایج تحقیقات در تضاد با تحقیقات هانتینگتون (۱۹۶۸) و دیگر محققانی است که معتقدند فساد باعث افزایش رشد اقتصادی و توسعه کارآفرینی می‌شود. همچنین می‌توان پذیرفت که نتایج پژوهش با تئوری بامول و پژوهش‌هایی که در تحقیق ذکر شده است، سازگار است.

براساس نتایج حاصل از فرضیه‌های تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که شاخص فساد بیشترین توضیح‌دهندگی را برای شاخص حمایت فرهنگی و کمترین توضیح‌دهندگی را برای شاخص مهارت‌های راه‌اندازی دارد و شاخص فساد تنها نتوانسته نوسانات شاخص ادراک فرصت را توضیح دهد. همچنین میزان توضیح‌دهندگی شاخص فساد بر شاخص کارآفرینی ۷۲ درصد است، که میزان قابل‌توجهی است. مهم‌تر از همه، در نتایج حاصل شده رکن حمایت فرهنگی بیشترین توضیح‌پذیری را از فساد پذیرفته است. براساس تعریف ارائه شده از سوی مؤسسه توسعه کارآفرینی، این رکن درصدد ارزیابی چگونگی دیدگاه کارآفرینان ساکن در یک کشور در زمینه وضعیت و انتخاب شغل و اینکه چگونه فساد در آن کشور بر این دیدگاه تأثیر می‌گذارد است. سطح بالای فساد می‌تواند سبب تحلیل‌رفتن ثبات بالای مسیرهای ثابت شغلی کارآفرینان مشروع شود. اگر امتیاز این رکن کم باشد، نشان‌دهنده فساد زیاد در این کشورها است، به‌نحوی که تأثیر مستقیم بر کارآفرینی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

مشاهدات فراوانی اثرات منفی فساد را بر روی انواع شاخص‌های اقتصادی، ازجمله سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، بهره‌وری، هزینه استقراض برای دولت‌ها و شرکت‌ها، برابری درآمد و ثروت، توسعه سرمایه انسانی، تولید ناخالص داخلی و رشد اقتصادی نشان می‌دهد. فساد نه‌تنها سبب ایجاد کلیشه‌ها یا اشتباه در رفتار مردم می‌شود، بلکه همچنین سبب شکل‌گیری روابط اقتصادی اشتباه و نقض قوانین اساسی توسعه اقتصادی است. یکی از زمینه‌های تأثیرگذاری فساد اداری، موضوع کارآفرینی است. کارآفرینی ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را دربرمی‌گیرد و به‌عنوان عاملی برای رشد و توسعه جامعه شناخته می‌شود. فساد اداری به شکل‌های گوناگونی می‌تواند کارآفرینی را متأثر سازد. فساد اداری به‌ویژه اگر در شکل بسیار گسترده و غیرقابل‌پیش‌بینی در جامعه متداول باشد، منجر به افزایش عدم‌اطمینان در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شده و انگیزه سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد. از طرف دیگر وقت، انرژی و منابعی که بایستی صرف فعالیت‌های مولد شوند در جهت فعالیت‌های فساد آمیز تلف می‌شوند. به‌طورکلی می‌توان گفت در هر جامعه‌ای دو گونه اعتماد وجود دارد: اعتماد بین فردی و اعتماد نهادی. فساد اداری سبب کاهش شدید اعتماد میان مردم (ازجمله کارآفرینان) و نهادهای دولتی و سیاست‌گذاری می‌شود که در نتیجه موجب بالارفتن ریسک ایجاد کسب‌وکار

- institutions in Slovenia". *Communist and Post-Communist Studies*, 46(2), 255-261.
- Hassaballa, H. (2017). "Studying the Effect of Corruption on Income Per-capita Level in an IV Estimation in Developing countries". *European Journal of Sustainable Development*, 6(1), 51-70.
- Huntington, S. P. (1968). "Political order in changing societies". *New Haven*: Yale University Press.
- Jain, P. K., Kuvvet, E. & Pagano, M. S. (2017). "Corruption's impact on foreign portfolio investment". *International Business Review*, 26(1), 23-35.
- Nye, J. S. (1967). "Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis". *American Political Science Review*, 61, 417-427.
- Kao, R. W. (1993). "Defining entrepreneurship: past, present and?". *Creativity and Innovation Management*, 2(1), 69-70.
- Lambert-Mogiliansky, A., Majumdar, M. & Radner, R. (2007). "Strategic analysis of petty corruption: Entrepreneurs and bureaucrats". *Journal of Development Economics*, 83(2), 351-367.
- Minniti, M. (2008). "The role of government policy on entrepreneurial activity: productive, unproductive, or destructive?". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 32(5), 779-790.
- Mo, P. H. (2001). "Corruption and economic growth". *Journal of comparative economics*, 29(1), 66-79.
- Mocan, N. (2008). "What determines corruption? International evidence from microdata". *Economic Inquiry*, 46(4), 493-510.
- OECD (2012). International drivers of corruption: A tool for analysis, OECD publishing.
- Olken, B. A. & Pande, R. (2012). "Corruption in developing countries". *Annu. Rev. Econ.* 4(1), 479-509.
- Ouédraogo, I. M. (2017). "Governance, Corruption, and the Informal Economy". *Modern Economy*, 8(02), 256.
- Popova, Y. & Podolyakina, N. (2014). "Pervasive Impact of Corruption on Social System and Economic Growth". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 110, 727-737.
- Rose-Ackerman, S. (1997). "Role of the World Bank in Controlling Corruption, The". *Law & Pol'y Int'l Bus*, 29, 93.
- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform*. Cambridge university press.
- Schumpeter, J.A. (1934). "The Theory of Economic Development". *An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Transaction Books
- Shabbir, G. & Anwar, M. (2007). "Determinants of corruption in developing countries". *The Pakistan Development Review*, 751-764.
- Shleifer, A. Vishny, R.W.(1993). *Corruption, National bureau of economic research*. Working paper, 4372.
- Tanzi, V. & Davoodi, H. R. (2000). Corruption, growth, and public finances, *IMF Working Paper No.116*.
- Treisman, D. (2000). The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of public economics*, 76(3), 399-457.
- Urbano, D. & Aparicio, S. (2016). "Entrepreneurship capital types and economic growth: International evidence". *Technological Forecasting and Social Change*, 102, 34-44.
- Wei, Shang-Jin. (1997). How Taxing Is Corruption On International Investors? *Review of Economics and Statistics*, v82, 1-11.
- Wei, Shang-Jin. (1997). "why is corruption so much more taxing than tax? Arbitrariness kills". *National bureau of economic research*. Working paper, 6255.

Website

www.Gemconsortium.org
www.Transparency.org
www.Heritage.org
www.Weforum.org
www.GEDI.org

